

ORDET : **Container**Kommentarer og spørgsmål til denne rubrik bedes sendt til: olebalslev1@gmail.comAf **OLE BALSLEV**

ORDET »container« er kommet til os ad omveje. Udtalen tyder på, at ordet sidst har været engelsk. Det er afledt af »contain«, der betyder indeholde, holde sammen på, rumme. Hvis man går længere tilbage, støder man på det franske »contenir«, der igen er udviklet af det latinske »continére«. Også dette ord betyder indeholde, holde sammen på, rumme, og det kan både bruges konkret og abstrakt.

Vi har på dansk ordet »container« som betegnelse for en større, ofte

kasseformet, standardiseret beholder til gentagen brug. Den består af metal eller plastic og bruges til opbevaring, opsamling eller transport af gods, affald med mere. Der er altså på dansk kun tale om den konkrete betydning af ordet. Det optræder med en række forskellige forled: affaldscontainer, skibscontainer, flaskecontainer, containerplads og mange flere.

Historisk dukker ordet op allerede i 1911 i USA, men det optræder først efter Anden Verdenskrig i Europa. Det virkelige gennembrud kommer under Koreakrigen, hvor

containere bliver et vigtigt led i leverancerne til de amerikanske styrker. På dansk grund er det rederiet DFDS, der først tager containere i brug, og fra 1970erne er stort set al stykgodstransport efterhånden overgået til containere om bord på specialbyggede containerskibe.

Mens containerskibe bygges til at rumme og transportere et antal standardcontainere, er det modsatte tilfældet med de containere, der skal bruges til lufttransport. Her er det den enkelte flytypes lastrum, der er bestemmende for udform-

ningen af de aktuelle containere. Affaldscontainere til brug på landjorden kan have mange forskellige mål, men er som regel kasseformede og har indgang i enderne eller siderne.

Et andet ord med samme latinske oprindelse er »kontinent«, som i geografien betegner et stort sammenhængende landområde, for eksempel Afrika og Asien.

Endelig kan man nævne det medicinske begreb »inkontinens«, der betegner det, at en person har vanskeligt ved at beherske sin vandladning, at holde på sit vand.

Klommen. Vores samliv med tamdyr, som det kommer til udtryk på det mikrobielle plan, er et eksempel på, at evolutionen ikke altid følger de klassiske darwinistiske skemaer. Tag nu bare tamkatten.

Kæledyr, husdyr og menneskedyr

Af **JESPER HOFFMEYER**
Cand.scient., dr.phil.,
emeritus

AT det dybest set er køer, der holder mennesker, snarere end mennesker, der holder køer, er en gammel vittighed. Der står de, køerne, og gumler dag ud og dag ind, mens mennesker gennem årtusinder har måttet knokle for at sørge for deres velbefindende. Vittigheden kan åbne vore øjne for, at spillet mellem mennesker og husdyr er mere symmetrisk, end vi måske umiddelbart tænker.

Et eksempel er, at de fleste mennesker på jorden ikke tåler mælk i større mængder; de mangler simpelthen et enzym, der kan nedbryde mælkesukkeret. I de gamle agerbrugskulturer var brystmælk den eneste kilde til mælkesukker, og når først ammeperioden var overstået, mistede organismen hurtigt evnen til at nedbryde det. Men i vores arvemasse er der indfældet en mutation, som sikrer, at vi livet gennem vedblivende kan producere det nødvendige enzym.

Vore egne forfædre har formentlig måttet leve i områder, hvor jorden ikke egnede sig til dyrkning, og evnen til at tåle mælkeprodukter er da kommet ind som et muligt overlevelsesmiddel. Mutationer, der har understøttet denne evne, har så efterhånden bredt sig i befolkningen. Den naturlige udvælgelse har altså her tilpasset arvemassen til vores levevis. Biologisk udtrykt har fænotypen så at sige udvalgt genotypen.

At evolutionen i visse tilfælde er foregået ved, at dyrenes adfærd har været bestemmende for nydannelser på det genetiske niveau, passer ikke godt ind i de klassiske darwinistiske skemaer. Her antages det som bekendt, at det er forandringer i genomet, der bestemmer dyrenes adfærd: Gener giver adfærd, adfærd giver ikke gener. Men den slags dogmatiske antagelser bliver i stigende grad udfordret i disse år. Her skal vi blot kigge på et par eksempler fra menneskenes samliv med dyr.

MENS domesticeringen af hunde går mere end 30.000 år tilbage i tiden, begyndte tæmningen af katte først for små 10.000 år siden. Det var det tidlige landbrug i Stenalderen efter istidens ophør, der skabte en niche for et nyttigt samliv mellem mennesker og katte. For med landbruget kom behovet for kornkamre,

kornkamrene lokkede alle hånde gnavere til, og kattene blev så sat til at tage sig af disse nye »parasitter«. I mellemtiden har både menneskers og kattes arvemasser tilpasset sig denne nye samlivssituation.

Tamkattens genom blev kortlagt i 2007, og i år har man så været i stand til at lave en sammenligning med vildkattens genom. Ikke overraskende fandt man, at tamkattens genom i mellemtiden har undergået et sæt af genetiske forandringer, der specifikt har med udviklingen af nerveceller at gøre. Det ser ud til at være et generelt træk ved tamdyr, at de har mindre hjerner end deres vilde forfædre. Den oplagte forklaring er, at husdyr og kæledyr ikke længere behøver at bekymre sig om at skaffe ly og føde, hvilket reelt betyder, at de ikke behøver at være slet så snedige.

Nerveceller er dyre i drift, og hvis de kan undværes, vil de tendere mod at forsvinde. Det er da også den almindelige antagelse, at tamdyr generelt er mindre intelligente end de tilsvarende vilde dyr. Til gengæld er de langt bedre end deres vilde forfædre til at aflæse menneskers sociale signaler. Forsøg med ræve tyder dog på, at den forøgede sensitivitet over for menneskers adfærd skyldes, at kæledyr i det hele taget er væsentlig mere omgængelige og føjelige og mindre frygtsomme over for mennesker.

Alt dette ville implicere forskelle i de områder på genomet, hvor der kodes for komponenter i nervesystemet og hjerneudviklingen. Opsummerende altså: Kattene gik meget mindre på jagt og indgik desuden i sociale relationer med mennesker, og så fulgte forandringer af generne efter.

PIONEREN inden for studiet af dyrs adfærd, Konrad Lorenz, foreslog for mange år siden, at mennesket som artsvæsen må have været offer for den samme dynamik som de domesticerede dyr, og at størrelsen af vore hjerner og intelligens derfor nok var aftagende. Og sandt er det tilsyneladende, at vores krops- og hjernestørrelse nåede et højdepunkt under sidste istid for derefter at aftage en smule i takt med landbrugets udbredelse. Men som antropologen Marvin Harries forklarede for mange år siden, så var sliddet med at dyrke jorden ikke noget, folk frivilligt påtog sig, snarere var det en sidste udvej til at skaffe sig føde. Landbruget er i udgangspunktet forbundet med overbefolkning, sult og nød, og derfor blev vore forfædre på det tidspunkt mindre af størrelse.

Landbruget betød en kolossal forandring af menneskers liv både socialt og økologisk, og om noget er udfordringerne til menneskers snilde og fleksibilitet blevet større med tiden, så Lorenz' pessimistiske syn på vores hjerneudvikling er der intet belæg for. Men genetiske data bærer dog klare vidnesbyrd om, at også mennesket er blevet udsat for naturlig selektion i de 10.000 år siden sidste istid, hvad man også måtte forvente af en art, der på så afgørende vis forandrer sine økologiske forhold. Bortset fra åbenbare fysiske forandringer, som for eksempel at vore tænder blev mindre, fordi kosten blev anderledes, er det imidlertid uklart og spekulativt, hvad disse forandringer af genomet konkret har betydet.

Et aspekt, som formentlig vil vise sig at have været meget betydningsfuldt, er det fællesskab, vi har fået med hus- og kæledyr på det mikrobiologiske plan. Vi bærer i vid udstrækning rundt på de samme smitsomme sygdomme, og vores mikroflora af bakterier, svampe og vira i mave-tarmkanalen og andre steder i kroppen er også vidtgående påvirket af det intime samliv med disse dyr. Netop dette mikrobiom, som det kaldes, har vist sig at være af afgørende betydning for børns udviklingsproces, blandt andet for modningen af immunsystemet og for helbredet helt generelt.

Hele dette felt er stadig meget udforsket, så jeg vil nøjes med at pege på et enkelt eksempel, nemlig kattens besiddelse af en protozo – en encellet parasit – ved navn *Toxoplasma gondii*. Denne protozo inficerer nemt både mennesker og mus, og den udskiller et stof, der påvirker lugtesansen og får aversionen mod kattepis til at fortage sig. Godt for katteejere måske, men ikke for musene.

FOTO: BILDHUSET/SCANPIX